Μακεδονικά

Τόμ. 11, Αρ. 1 (1971)

**Κωνσταντίνος Μηνάς, Μηνωΐδης, ένας
Εδεσσαίος λόγιος του 1821**

Γεώργιος Τουσίμης

doi: [10.12681/makedonika.951](https://doi.org/10.12681/makedonika.951)

Copyright © 2014, Γεώργιος Τουσίμης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Τουσίμης Γ. (1971). Κωνσταντίνος Μηνάς, Μηνωΐδης, ένας Εδεσσαίος λόγιος του 1821. *Μακεδονικά*, 11(1), 403–405. <https://doi.org/10.12681/makedonika.951>

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΗΝΑΣ, ΜΗΝΩΪΔΗΣ,
ΕΝΑΣ ΕΔΕΣΣΑΙΟΣ ΛΟΓΙΟΣ ΤΟΥ 1821

Μεταξύ τών Ἑλλήνων λογίων, οἱ ὅποιοι συντονισμένοι ὑπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Κομιτᾶ-
τον τὴν Παρίσιον συμμετείχον διὰ τῶν πνευματικῶν ὀπλῶν εἰς τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ
1821, ὑπῆρξεν καὶ ἓνας συμπατριώτης μας, Ἐδεσσαῖος. Δυστυχῶς παραμένει ἄγνωστος
ἀκόμη ὁ ἐπιφανής αὐτὸς Ἐδεσσαῖος λόγιος, ὁ ὅποιος, ὡς θὰ ἴδωμεν, προσέφερεν ἀνεκτι-
μήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821 καὶ παραλλήλως καὶ εἰς τὴν οὐμανιστικὴν κί-
νησιν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος. Παραμένει ἄγνωστος διότι οἱ φάκελλοι ποῦ περιέχουν
ἄφθονον ὕλικόν περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἔργου του κεῖνται ὑπὸ τὸν κοινορτόν τῆς Ἐθνικῆς
Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων, τὰ δὲ βιβλία του παραμένουν «ἀδιάβαστα» καὶ «ἀραχνιασμέ-
να» εἰς τὰ ράφια διαφόρων βιβλιοθηκῶν.

Ὁνομάζεται Κωνσταντῖνος Μηνᾶς, ἐπὶ τὸ ἀρχαιοπρεπέστερον ὁμως κατὰ τὴν συνή-
θειαν τῶν οὐμανιστῶν τῆς ἐποχῆς του ἦτο γνωστός ὡς Κ. Μηνᾶς, Μηνωΐδης. Ἐγεννήθη
εἰς τὴν Ἐδεσσαν τὸ 1788, 1 Δεκεμβρίου. Μία ληξιαρχικὴ πρᾶξις ἐκδοθεῖσα τὸ 1840, ἡ
ὁποία σώζεται πρωτοτύπως, παρέχει πληροφορίας ὅχι μόνον περὶ τοῦ τόπου καὶ τοῦ ἔτους
γεννήσεώς του, ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῆς τῆς βαπτισέως του, ὅτι δηλαδὴ ἐβαπτίσθη τὴν 25ην
Δεκεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους εἰς τὸν ναὸν τῆς Ἀναλήψεως τῆς πόλεως Ἐδέσσης ὑπὸ τοῦ
ιερέως Ἀθανασίου Σακελλῖανος (ιερέως γνωστοῦ καὶ ἀπὸ ἄλλας συγχρόνους πηγὰς)
ἀδείξ τοῦ μητροπολίτου Βοδενῶν Μελετίου.

Τὴν πρώτην παιδείαν ἐδιδάχθη εἰς τὸ περίφημον τότε Ἑλληνομουσεῖον Βοδενῶν,
βραδύτερον δέ, σημειῶναι ὁ βιογραφήσας αὐτὸν Γάλλος ἐπιστήμων Henri Omont, ἐμα-
θήτευσεν εἰς τὴν Σχολὴν Χίου εἰς τὴν ὁποίαν συνέρρεον μαθηταὶ πανταχόθεν ἐκ τῆς Ἑλ-
λάδος καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, ἵνα ἀκροασθῶσιν τοῦ Ἀθανασίου Παρίου.

Ὁ ἀσχοληθεὶς μὲ τὴν παιδείαν τῆς Μακεδονίας ἐπὶ τουρκοκρατίας Τρύφων Εὐαγ-
γελίδης τὸν ἐντοπίζει κατὰ τὸ διάστημα 1815-1819 εἰς τὰς Σέρρας διδάσκοντα εἰς τὴν περί-
φημον Σχολὴν Σερρικῶν ρητορικὴν καὶ φιλολογίαν. «Ἐπιέμενος ὁμως» συνεχίζει ὁ Τρ.
Εὐαγγελίδης «ἀνωτέρων σπουδῶν ἀπῆλθεν εἰς Παρισίους, τοῦτο μὲν πρὸς σπουδὴν ἤδη
τριακοντούτης διὰ τὸν ἐκ τῆς διδασκαλίας οἰκονομῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ πρὸς δημιουργίαν
καλλιτέρου μέλλοντος».

Ἐνῶ, λοιπόν, ἔκαμεν οἰκονομία διὰ νὰ μεταβῇ εἰς τὸ Παρίσι, ἐπέσπευσαν τὴν ἀνα-
χώρησίν του αἱ γενόμεναι τότε σφαγαὶ τοῦ Γιουσούφ κατὰ τὰς ὁποίας ἔχασε καὶ ἓν μέλος
τῆς οἰκογενείας του. Ἐτσι, τὸν Αὐγούστου τοῦ 1819 ἀπεβίβάσθη εἰς τὴν Μασσαλίαν καὶ
τὸν Σεπτέμβριον τοῦ ἰδίου ἔτους ἔφθασε εἰς τὸ Παρίσι τὸ ὅποιον ἐπέπρωτο νὰ καταστή
θετὴ πατρίς του.

Φύσις ἀνήσυχος καὶ ταλαντοῦχος ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς του εἰς τὸ Παρίσι ἄρχισε
νὰ ἀναπτύσσει μίαν ἀξιόλογον δραστηριότητα κυρίως εἰς δύο τομεῖς, τὸν ἐπιστημονικόν
καὶ τὸν ἐθνικόν, τὴν ὁποίαν δέον ὅπως ἀναπτύξωμεν ἐν συνεχείᾳ χωριστὰ κατὰ τομέα.

Α. Ἐπιστημονικὸς τομεὺς. Ἡ ἀρτία ἑλληνικὴ μόρφωσίς του, ἡ ἐνεργητικότης
καὶ ἡ εὐφυΐα του ἐπέσυρον ἀμέσως τὴν προσοχὴν τοῦ Γαλλικοῦ Συμβουλίου Ἐθνικῆς
Παιδείας, τὸ ὅποιον τὸν ἐχορήγησε ἄδειαν διὰ τὴν παράδοσιν μαθημάτων ἀρχαίας ἐλ-
ληνικῆς γλώσσης. Ταυτοχρόνως ἐπεδόθη εἰς ἐπιστημονικὰς ἐρεῦνας μὲ ἀντικείμενον
τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ ἐξέδωκε πλῆθος ἀξιολόγων ἐργασιῶν σχετικῶν μὲ τὴν ὀρ-
θογραφίαν, τὴν προφοράν, τὴν ὀρθοφωνίαν καὶ τὴν γραμματικὴν αὐτῆς. Μὲ τὰς ἐργα-
σίας του αὐτὰς κατέστησε προσιτὴν τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν εἰς τοὺς Γάλλους ἑλλη-
νιστάς.

Εἰς τὸν φάκελλον τῶν Ἀρχαίων Ἑλληνικῶν Χειρογράφων τῶν Παρισίων, ποῦ περιέ-

χει τὸ «ὕλικόν» Μηνωΐδῃ, ἀνευρίσκομεν διαφόρους αἰτήσεις τοῦ διὰ τὴν κατάληψιν ἔδρας ἀρχαίας καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς, διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ περιφήμου καθηγητοῦ Gall εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Γαλλίας, διὰ τὴν πρόσληψιν τοῦ ὡς καθηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς τοῦ βασιλέως Ὁθωνος.

Τὸ Ὑπουργεῖον Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας τὸν προσέλαβε ὡς ἐπίσημον διερμηνέα· ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Κάρολος Ι΄ εἰς ἀνταμοιβὴν τοῦ ζήλου τοῦ πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν ταύτην τὸν ἐτίμησε μὲ τὸ παράσημον τῶν ἵπποτων τῆς Λεγεώνας τῆς Τιμῆς.

Ἐκεῖνον ὅμως τὸ ὅποιον τὸν κατέστησε πολὺ γνωστὸν μεταξὺ τῶν ἐπιστημονικῶν κύκλων τῆς Γαλλίας ἦσαν αἱ ἔρευναι τοῦ εἰς τὰς βιβλιοθήκας τῶν μονῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν τὸ 1840 Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας εἰς τὴν Γαλλίαν ἀνέλαβεν ὁ Villemain εἰς τὴν προσπάθειάν του νὰ δώσῃ μιάν ὥθησιν εἰς τὰς ἱστοριοκαρχαιολογικὰς καὶ γενικῶς εἰς τὰς οὐμανιστικὰς ἐπιστήμας, εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Μηνωΐδῃ διέκρινε τὸν καταλλήλοτερον συνεργάτην. Εἰς τὸ διάστημα πέντε ἐτῶν τοῦ ἀνέθεσε τρεῖς ἀποστολὰς διὰ νὰ ἐρευνήσῃ τὰς βιβλιοθήκας τῶν μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῶν Μετεώρων, τῆς Πάτμου, τοῦ Σινᾶ, τῶν μονῶν τῆς Μ. Ἀσίας, Γουμέρας, Κοντυρᾶς καὶ Περιστερᾶς Τραπεζοῦντος. Τόσον ἀξιόλογα ὑπῆρξαν αὐτὰ ἀποτελέσματα τῶν ἀποστολῶν ποὺ ἀνέλαβε, ὥστε τὸ 1811 ὁ Γάλλος ἐπιστήμων Henri Omont νὰ συγγράψῃ εἰδικὸν περὶ αὐτῶν σύγγραμμα: «Ὁ Μηνωΐδης Μηνᾶς καὶ αἱ ἀποστολαὶ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν». Σημειώτεον ὅτι ἀνέυρε καὶ ἔκαμε γνωστοὺς εἰς τοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τοὺς ἀγνώστους ἕως τότε Μύθους τοῦ Βαβρίου, τὸ ἔργον τοῦ Φιλοστράτου περὶ Γυμναστικῆς, ἀγνωστα ἔργα τοῦ Γαληνοῦ, Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, τὸ περὶ ρητορικῆς τέχνης ἔργον τοῦ Ἀριστοτέλῃ καὶ ἄλλα πολλὰ, μὲ τὰ ὅποια ἠξίωσε τὸν πλοῦτον τῆς Βασιλικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Παρισίων.

Ἡ Γαλλία ἀναγνωρίζουσα τὰς ὑπηρεσίας τὰς ὁποίας τῆς προσέφερε, ἀλλ' ἐν ταῦτῃ καὶ τὴν ἀξίαν τοῦ ἀνδρός, τιμητικῶς τοῦ ἀπένευμεν ἰσόβιον σύνταξιν.

Τὸν πολὺπλευρον τοῦτον ἄνδρα οὐδὲ τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος ἦτο δυνατόν νὰ ἀφήσουν ἀδιάφορον. Ἡ ἐμπνεομένη ὑπὸ τοῦ Βαυαροῦ Μάουερ ἐκκλησιαστικὴ πολιτικὴ τοῦ Θεοκλήτου Φαρμακίδῃ δριμύτητα ἠλέγχθη ὑπὸ τοῦ Μηνωΐδῃ διὰ τοῦ φυλλαδίου «Φαρμακίδου ἀντίδοτον», ἐκδοθέντος ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ 1852 ψευδωνύμως ὑπὸ Ἰακώβου ἱερομονάχου Βατοπαιδείου ὡς ἀποσκοποῦσα εἰς τὸ νὰ «φραγκώσῃ» τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν.

Ὁ ἀρτίως πεπαιδευμένος αὐτὸς συμπατριώτης μας δὲν ἔστερεῖτο καὶ ποιητικῶς τάλαντου. Μᾶς ἤφισε καὶ ἐν συγκινητικῶν πινδαρικῶν ἄσμα τοῦ «Κανάρης» μὲ τὸ ὅποιον ἐξυμνεῖ τὸν ἥρωϊσμόν τοῦ 1821. Ἐπίσης εἶναι γνωστὸν καὶ ἄλλο ἐν ποιητικῶν δημιουργιῶν του, τὸ «Καρολιάς», γραμμένον πρὸς τιμὴν τοῦ εὐεργετήσαντος αὐτὸν βασιλέως τῆς Γαλλίας Καρόλου Ι'.

Β. Ἐθνικὸς τομεύς. «Ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀφιξέως τοῦ εἰς τὸ Παρίσι συνεδέθη στενῶς μὲ τὸ προλεianθὲν ὑπὸ τοῦ Κοραΐ Ἑλληνικὸν Κομιτάτον, εἰς τὸ ὅποιον παρέσχε πολυτίμους εἰδήσεις περὶ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων», γράφει περὶ τοῦ Μηνωΐδῃ ὁ Τρ. Εὐαγγελίδης εἰς τὸ ἔργον του: «Ἡ Παιδεία ἐπὶ τουρκοκρατίᾳ».

Ὁλόκληρος ἐφλέγετο ἀπὸ τὴν ιδέαν τῆς ἐλευθερίας τοῦ γένους καὶ εἰς τὴν ἱεράν αὐτὴν ὑπόθεσιν ἀφωσιώθη ψυχῇ τε καὶ σώματι. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἑλληνικοῦ Κομιτάτου ἐξώρμησε μὲ πυρωμένην γραφίδα διὰ νὰ κινητοποιήσῃ τὴν Εὐρώπην ὑπὲρ τῶν ἀγωνιζομένων Ἑλλήνων, διὰ νὰ διαφωτίσῃ τοὺς ἰσχυροὺς διὰ τὸ δίκαιον τοῦ ἀγῶνος, διὰ νὰ ἐλέγξῃ τοὺς κραταιοὺς, καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Μέττερνιχ, διὰ τὴν ἀπάνθρωπον πολιτικὴν τὸν σφαγισμοῦ τῶν δικαίων τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Ἐδιάβασα μερικά ἀπὸ τὰ φυλλάδια αὐτά, τὰ ὅποια συνέγραψε πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτό, καὶ ἐθαύμασα τὸν ἐνθουσιασμόν, τὸν πατριω-

τισμόν, τὴν παρρησίαν, τὴν εὐρείαν μόρφωσίν του, ποὺ ἀπετέλουν τὰ κεφάλαια τοῦ ἀγῶνος εἰς τὸν ὁποῖον ὀλοφύχως εἶχε ἀποδυθῇ. «Τοῖς κραταιοτάτοις τῆς Εὐρώπης βασιλεῦσι» γραμμένα γαλλιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ τὸ 1821, «Πρὸς τοὺς Γερμανοὺς καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Εὐρώπης Ἔθνη πρόσκλησις εἰς βοήθειαν τῶν Ἑλλήνων» ἐκδοθὲν ὑπὸ τοῦ φιλελληνικοῦ κομιτάτου τῶν Παρισίων τὸ 1826. «Σύντομος ἐπίστασις εἰς τὴν τοῦ Αὐστρίας Μηνιστηρίου πολιτικὴν ὡς πρὸς τὴν Ἑλλάδα», διὰ τοῦ ὁποῖου ἐλέγχει τὴν πρὸς τὴν Ἑλλάδα πολιτικὴν τοῦ Μέττερνιχ, εἶναι οἱ τίτλοι μερικῶν ἐκ τῶν φυλλαδίων τούτων.

Μεταπελευθερωτικῶς ὑπῆρξεν ἐκ τῶν πλέον ἀφοσιωμένων φίλων καὶ ὑποστηρικτῶν τοῦ Καποδιστρίου. Εἰς τὴν ἀναφύεσαν ἀντίθεσιν μεταξύ Κοραῆ καὶ Καποδιστρίου, ὡς πρὸς τὴν ἀκολουθητέαν ἐκπαιδευτικὴν πολιτικὴν, ἐτάχθη ἀνεπιφυλάκτως ὑπὲρ τοῦ Καποδιστρίου. Ἀπὸ ἀφορμὴν τὴν «θέσιν» τοῦ Κοραῆ εἰς τὰ προλεγόμενα τοῦ ὀγδόου τόμου τῶν παρήρων αὐτοῦ ὅτι «μωροὶ τινες τῆς Ἑταιρείας ἐκίνησαν τὸ ἔθνος εἰς ἐπανάστασιν πρὶν ἀποκτήσῃ παιδείαν ἱκανὴν νὰ ὀργανώσῃ καὶ νὰ διατάξῃ νέαν πολιτικὴν» ὁ Μηνωίδης συνέγραψε τὸ 1827 βιαιότατον κατ' αὐτοῦ λίβελλον ὑπὸ τὸν τίτλον «Μενέδημος, ἡ ἀπάντησις πρὸς τὰς τοῦ Χίου Κοραῆ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῦ Καποδιστρίου συκοφαντίας».

Μὲ πάθος κατεπολέμησεν καὶ τὴν βαυαροκρατίαν, ἐξέδωκε καὶ ἐκυκλοφόρησεν μετὰ τῶν Γάλλων βουλευτῶν καὶ γερουσιαστῶν τὸ φυλλάδιον «La Grèce constituée et les affaires d'Orient», διὰ τοῦ ὁποῖου τόσον πολὺ διήγειρε τὰ πνεύματα τῶν Γάλλων κατὰ τῆς ἐν Ἑλλάδι βαυαροκρατίας, ὥστε ἐχρηιάσθη νὰ ἐπέμβῃ ὁ Γάλλος πρωθυπουργὸς Θυέρης διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐν τῇ γαλλικῇ βουλῇ θόρυβος κατὰ τοῦ Ἀρμανσπεργκ, τὸν ὁποῖον ὑπεστήριζε ἡ Ἀγγλία, ὑποσχεθεὶς νὰ κάνῃ ὅ,τι ἦτο δυνατόν. Τὸν Ἀρμανσπεργκ ἀπεκάλει «βεζύρη» καὶ τόσον πολὺ συνετέλεσεν εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἔξαψιν τῶν πνευμάτων, ὥστε, ὡς καυχᾶται ὁ ἴδιος, ἐλθὼν εἰς Ἀθήνας κατὰ τὴν διάρκειαν γεύματος προπίνων ὁ Σκουφος τοῦ εἶπε: «Κύριε Μηνᾶ, σοὺ ὁμολογοῦμεν χάριτας διότι ἡλευθέρωσας τῆς ξενοκρατίας τὴν Ἑλλάδα».

Ὅταν ἔλαβε τὴν σύνταξιν τοῦ ἤλθε εἰς τὰς Ἀθήνας ὅπου διέμεινε ἀρκετὸν διάστημα. Ἀπὸ τὴν ἐν Ἀθήναις παραμονὴν τοῦ γνωστὸς εἶναι ὁ λόγος τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν τὸ 1853 στὴν Πνύκα περὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης.

Κατόπιν ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ Παρίσι ὅπου ἔμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς του. Ὁ θάνατος τὸν εὗρε τὴν 30 Δεκεμβρίου 1859 εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Σηκουάνα εἰς ἡλικίαν 61 ἐτῶν.

Τὸν ἐκλεκτὸν τοῦτον γόνον τῆς Ἑδέσσης καὶ «παίδεμα» τοῦ Ἑλληνομουσείου Βοδενῶν δὲν παρέλειψαν νὰ ἀναφέρουν καὶ νὰ ἀσχοληθοῦν ἐκτενῶς περὶ αὐτοῦ τὰ Who's Who τῶν προσωπικοτήτων τοῦ παρελθόντος αἰῶνος Didot, Vapereau καὶ ἄλλα καὶ ἔτσι, ἐὰν ὁ Μηνᾶς Μηνωίδης ἀπεσβέσθη ἀπὸ τὴν μνήμην τῶν συμπατριωτῶν του, δὲν ἀπεσβέσθη ἀπὸ τὰς σελίδας τῆς Ἱστορίας.